

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТИЗИМИДАГИ РАХБАРЛАРИНИНГ PEDAGOGIK MAHORATNI OSHIRISH VA RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Sharobidinova Mavjudaxon Ibrahimovna

Andijon viloyati Xo'jaobod tumani 5-son DMTT direktori

Annotatsiya. Bu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida olib borilayotgan o'zgarishlar, islohotlar va innovatsion yondashuvlar va ta'lin samaradotligini oshirish haqida aytib o'tilgan. Bundan tashqari ta'limda pedadog tarbiyachi, muallimlarning pedagogik mahoratini oshirish ma'lumotlar keltirilgan.

Аннотация. В данной статье говорится об изменениях, реформах и инновационных подходах в системе дошкольного образования и повышении эффективности образования. Кроме того, имеется информация о повышении педагогического мастерства педагогов и учителей образования.

Abstract. This article talks about the changes, reforms and innovative approaches in the preschool education system and improving the effectiveness of education. In addition, there is information on improving the pedagogical skills of pedagogues and teachers in education.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, samaradorlik, bolalar, pedagog tarbiyachi, ta'lim jarayonlari, pedagogic mahorat, pedagogic texnika.

Ключевые слова: образовательная система, эффективность, дети, педагог-воспитатель, образовательный процесс, педагогическое мастерство, педагогическая техника.

Key words: educational system, efficiency, children, teacher educator, educational processes, pedagogical skill, pedagogical technique.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishda rahbarning boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirish muammosi bo'yicha tadqiqotlarni olib borish, xususan, malaka oshirish jarayonida ularning boshqaruv faoliyatini rivojlantirish juda muhim. Shunday qilib, ta'lim tizimini boshqarishning boshlang'ich bo'g'ini sifatida maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarida boshqaruv kompetensiyasi va uni rivojlantirish muammosini o'rganish, xorijiy tajribalarni tahlil qilish juda dolzarb.

Rahbar yoshi. Boshqaruv faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishning rahbar yoshiga bog'liqligi rivojlangan mamlakatlar tadqiqotlariga asoslanadi. Aniqlanishicha, Yaponiya qayta ishlab chiqarish rahbarlarining o'rtacha yoshi 63,5 bo'lsa, shu toifa amerikalik rahbarlarning yoshi 59 da ekan. Yaponiya yirik ompaniya rahbarlarini o'rganishda uchraydigan va taajjublanarli jihatlardan biri, ularning yoshi ulug'ligidir. Shunga ko'ra axborotlashtirish yoki axborotli malakaning asosiy maqsadi

egallanadigan ixtisoslik shaxsiy intellektual faoliyat mazmunida yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish yordamida ta'lim samaradorligini oshirish, o'qitish jarayonini to'liq axborotlashtirish imkoniyatlariga ega bo'lish va shu asosda ilmiy-texnikaviy taraqqiyot natijalarini o'quv-tarbiya jarayoniga keng tadbiiq etishni nazarda tutadi. Individual ta'lim bir qator afzalliklarga ega, shuning uchun bu usuli bizning davrimizgacha repetitorlik shaklida saqlanib qolgan.

Pedagogik mahorat rahbar va tarbiyachilarga pedagogik ijodkorlik, pedagogik texnika, ta'lim - tarbiya jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro hamkorligi, muloqot olib borish taktikasi, nutq madaniyati, tafakkuri, tarbiyachining ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy ishlarini tashkil etish va amalga oshirish, bu jarayonda xulq-atvori va hissiyotni jilovlay olish xususiyatlarini o'rgatadi va o'z kasbini rivojlantirib boruvchi pedagogik faoliyatlar tizimi to'g'risida ma'lumotlar beradi. Pedagogik mahorat rahbarning pedagogik faoliyati zamirida takomillashib boradi. O'qituvchi mahorati uning faoliyatida ko'rinadi. O'qituvchi avvalo pedagogik jarayonning qonuniyatlari va mexanizmlarini yaxshi egallagan bo'lishi lozim. Shu ma'noda pedagogning umumlashgan malakalari va uning pedagogik texnikasi katta ahamiyatga molik bo'ladi. Biroq mahorat - bu alohida qudrat. Yuqori va kichik darajada Usta bo'lishi mumkin emas. Mahoratga erishish ham, erishmaslik ham mumkin. Yosh rahbar boshqaradigan tashkilotdagi xodimlarning o'rtacha yosh ko'rsatkichi ko'pincha past bo'ladi. Yoshlik (30–35 yosh atrofida) bu yangilik va kashfiyotlarga moyillik, moslashuvchanlik bilan ifodalanadi. Afsuski, bunday tashkilotda katta yoshdagi (40–45 dan yuqori) aniqlanishicha, inson 35–55 yoshlarida o'z kasbining mohir ustasiga aylanadi, o'z sohasidagi bilimni yaxshi egallaydi va ixtirolarni joriy etishga o'zida ishtiyoq sezadi. Shu bilan birga, unda vaziyatni sovuqqonlik bilan tahlil etish, vazminlik kayfiyati shakllanadi.

Maktabgacha ta'limning yangi sifati nafaqat uning mazmuni, balki ta'lim tashkilotini boshqaradigan rahbarning boshqaruv mahorati, boshqaruv kompetensiyasiga ega ekanligi, shaxsiy sifatleri, yangi bilimlarni va innovatsiyalarni tatbiq etishga bo'lgan munosabatiga bog'liq. Albatta, bu jarayon malaka oshirish sifatini tubdan yangilashga, malaka oshirish tizimiga yangi innovatsion ta'lim

texnologiyalari va variativ dasturlarni joriy qilishni taqozo etadi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimi rahbar kadrlari uchun zaruriy kompetensiya talablarini ishlab chiqish talab etiladi. Xususan, "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini "2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"ning 3-bobidagi "Maktabgacha ta'lim tizimiga xodimlarni tayyorlash, qayta tayyorlash,

malakasini oshirish, tanlab olish va rivojlantirishga mutlaqo yangi yondashuvlarni joriy etish”, deb nomlangan 6- bo‘limida maktabgacha ta’lim sohasida kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishda quyidagi tadbirlarni amalga oshirish zarurligi belgilab berildi:

✚ xalqaro talablarga javob beradigan yagona ko‘p darajali uzluksiz ta’lim tizimini yaratish;

✚ ta’lim va amaliyotni integratsiyalashtirgan holda xalqaro ta’lim standartlari, o‘quv-metodik reja va dasturlar, interaktiv va muammoli-vaziyatli o‘qitish usullari va treninglari, ilg‘or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

✚ maktabgacha ta’lim tizimi xodimlariga qo‘yiladigan malaka talablarini yanada takomillashtirish, ularning faoliyati samaradorligini baholash mezonlarini hamda pedagog xodimlarning kasbiy standartini ishlab chiqish va tasdiqlash;

✚ ta’lim jarayoniga xorijiy mutaxassislarni jalb qilish yo‘li bilan maktabgacha ta’lim sohasida kadrlar malakasini oshirish tizimini takomillashtirish, shuningdek, maktabgacha ta’lim sohasida kadrlar malakasini oshirish tizimini tashkil qilish uchun, shu jumladan, mamlakat hududlarida ta’lim tashkilotlari sonini oshirish.

Ya’ni har birtarbiyachi faoliyatlarni o‘yin orqali tashkil etib, bolaga ta’lim – tarbiyaviy jarayonni tashkil etsa, bola mavzuni tez anglab oladi, hamda unda jamoa bo‘lib ishlash, tengdoshlar bilan fikr almashish va ular bilan do‘stona munosabatda bo‘lish tuyg‘ulari shakllanadi. Bu jarayonda tarbiyachining mahorati asosiy o‘rin egallaydi. **Xorijiy tajribalarga ko‘ra, maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbar xodimlari taraqqiyotning hozirgi bosqichida quyidagi sifatlarga: “xorijiy tillarda muloqot qila olish”, “kommunikativlik”, “tadbikorlik va ishbilarmonlik”, “raqamli boshqaruv”, “innovatsiyaga yo‘nalganlik”, “tizimli tahlil”, “qaror qabul qilish”, “o‘z-o‘zini rivojlantirish”, “pedagogik nizolarni boshqarish”, “kreativ boshqaruv”, “aqli boshqaruv” va boshqa zamonaviy boshqaruv usullariga ega bo‘lishlari lozim.**

Pedagogik texnika - rahbarning nafaqat ta’lim-tarbiya jarayonida, balki butun kasbiy faoliyatida zarur bo‘lgan umumiy pedagogik bilim va malakalari majmuidir. Pedagogik texnikaning muhim jihatlari - bu avvalo, pedagogning mahoratini belgilovchi kasbiy ko‘nikmalar hisoblanadi, ya’ni uning savodli va ifodali so‘zlay olishi, o‘z fikr-mulohazasini va bilimni tushunarli tilda ta’sirchan bayon qilishi, his-tuyg‘u sini jilovlay olishi, o‘zining shaxsiy xususiyatlariga xos mimik va pantomimik qobiliyatlarga ega bo‘lishi, aniq imo-ishora, ma’noli qarash rag‘batlantiruvchi yoki istehzoli tabassum, so‘zning cheksiz qudrati orqali o‘quvchilar ongiga va tafakkuriga ta’sir o‘tkazishi, hozirjavoblik, psixologik bilimlarga ega bo‘lishi kabilardir. Yurtimiz jadal sur‘atlarda rivojlanib borayotgan bu davrda, uning gullab-yashnashi, rivojlanishi, farovonligi uchun o‘z kasbining mohir mutaxassisi bo‘lmish, yosh kadrlarimizning o‘rni muhim ahamiyatga egadir. Shunday ekan, maktabgacha va

boshlang'ich ta'lim orasidagi ko'priki mustahkamroq qilib qurishimiz, ta'limning sifat samaradorligiga innovatsion yo'llar orqali erishishimiz lozim. Buning uchun pedagoglardan juda katta mas'uliyat talab etiladi.

Ma'lumki, o'quv mashg'ulot jarayonida qo'llaniladigan pedagogik va informatsion texnologiyalar bir necha turlarga bo'linib, ulardan eng muhimi — kompyuter texnikasi vositalari yordamida ta'lim berishdir. SHundan kelib chiqib, elektron mashg'ulotlar, mashg'ulot ishlanmalari va elektron o'yinlar orqali ham ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. Hozirgi kunda sinovdan o'tgan maxsus axborot vositalari: kompyuter texnikalari, audio va video vositalari qatoriga kelib qo'shilgan elektron ta'lim resurslari, virtual stendlar, animatsiyali dasturlar vositasida dars mashg'ulotlarini olib borish talabalar tomonidan dars mashg'ulotlarini o'zlashtirishlariga samarali natijalar berib borishi tayindir.

Pedagogik mahoratni oshirishda raqamli ta'lim resurslari yordamida mashg'ulotlarni tashkil etish jarayoni, bunda bolaning olayotgan bilimlarini na faqat

eshitish, balki ko'rish sezgilari orqali ham qabul qilishlari va tushunchalarning g'oya va mazmunini chuqur anglab etishlariga samarali yordam beradi.

Qator mualliflar tomonidan turli elektron o'qitish vositalari yordamida mavzularning yoritilishni joriy etib borilayotganligi, bunda bolalarning bilim saviyalarining oshib borayotganligini bevosita ishonch hosil qilish mumkinki, bu usullarning yanada takomillashtirilishi, yuqori pog'onaga olib chiqish kabi zaruratlar oldindan ko'rib, shu yo'sinda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish har bir rahbar hamda pedagogning dolzab vazifasi bo'lishi talab etiladi.

Pedagogik texnika tushunchasi ikkita guruhga bo'linadi: Birinchi guruh o'qituvchining shaxsiy axloqiy fazilatlar va xulqi bilan bog'liq bo'lib, ta'lim-tarbiya jarayonida o'z-o'zini boshqarish malakalarida (refleksiya) namoyon bo'ladi. Ularga ta'lim-tarbiya jarayonida o'z xatti-harakatlarini boshqarishi, (mimika, pantomimika), o'z hissiyotini va kayfiyatini jilovlay olishi va turli nojo'ya ta'sirlarga berilmaslik, mukammal ijtimoiy persektiv qobiliyatlar (diqqat, kuzatuvchanlik, xayol), nutq texnikasini bilishi va o'z o'rnida qo'llay olish kabilar kiradi.

Rahbar pedagogik faoliyatida nutq texnikasini mukammal egallash muhim ahamiyatga ega. Zero, nutq vositasida tarbiyachi bolaning his-tuyg'ularini uyg'otadi, o'quvchilar bilan ongli muloqotni ta'minlaydi, ta'lim-tarbiyaga oid ma'lumotlarni tahliliy idrok etadi. Pedagogik nazokat boshqacha qilib aytganda pedagogik takt o'qituvchi axloqiy ma'naviy qiyofasini namoyon etuvchi me'yor tuyg'usi, xulq va odob qoidalariga rioya qilishi demakdir. Pedagogik nazokat o'qituvchining o'quvchilar bilan o'zaro munosabatini tashkil qilish vositasi. Psixologik til bilan aytilganda, nazokat

insonning bir qolipdagi barqaror tasavvurlarida mujassamlashgan shaxsiy insoniy hislatlarining yigʻindisidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

- 1.V.Grosheva, L.G.Yevstafeva, D.T.Maxmudova, Sh.B.Nabixanova, S.V.Pak, G.E.Djanpeisova "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi T:2018.1-81-b;
- 2.F.Qodirova, SH.Toshpo'latova, M.A'zamova. "Maktabgacha pedagogika".- T., "Ma'naviyat".3.Sh.
3. A.Sodiqova "Maktabgacha pedagogika" . "Tafakkur sarchashmalari" T.:2013
4. N.M.Qayumova "Maktabgacha pedagogika". "TDPU" nashriyoti T.:2013
5. Usmonov M. Interaktiv elektron o'quv kurslar — o'qitish faoliyatining yangi vositasi sifatida. // "Xalq ta'limi" jurnali, 2013, 5-son.